

Verslag college 2 collegereeks Europa

In dit tweede college, gegeven door dr. Mendeltje van Keulen (Lector Haagse Hogeschool), wordt ingezoomd op de Nederlandse rol en belangen in de Europese Unie. Europa is in Nederland alom aanwezig. Wat merken we daarvan? En hoe zou het zonder de Europese Unie zijn? Hoe verweven is Europa op allerlei gebieden met Nederlandse belangen? Wat is de invloed van de Europese Unie op Nederland en van Nederland in de EU? "Brussel besluit," zo lezen we in de media. Maar Europees beleid is mensenwerk. Welke professionals geven vorm aan gezamenlijke afspraken en besluiten? Wie doet dat namens Nederland en hoe wordt 'ons' standpunt eindelijk democratisch bepaald?

Wat doen ze daar eigenlijk?

Van Keulen begint haar college met het aanstippen van het belang van kennis over de werking van de Europese Unie. Want wanneer iedereen het belang van Brussel zo groot acht, is het ook belangrijk om de werking ervan te weten. Van Keulen schreef een boek over hoe het werkt in Brussel, getiteld *Wat doen ze daar eigenlijk?*. Daarvoor interviewde ze Europarlementariërs. Eén van de Nederlandse Europarlementariërs praat altijd met zijn bloemist over de EU. Bijvoorbeeld over het Erasmusprogramma, waarbij studenten op uitwisseling kunnen. Ook zijn er filmpjes gemaakt met voorbeelden. Wat opviel in gesprekken over de EU op de markt, was dat mensen een uitgesproken mening hebben over Europa en samenwerking. Maar ook dat er enorm veel 'complottheorieën' over Europa zijn. 'Mensen krijgen daar dan heel veel geld en bedenken belachelijke regels,' zo klinkt het volgens de Europarlementariër. Dat heeft volgens van Keulen misschien te maken met de korte termijnideeën over Europa, die we ook terugzien in de media. In gesprekken gaat het dan over bedragen. Maar niet over de grote lijnen van de EU.

Wat van Keulen vaak merkt op avonden over Europa, is dat het beeld van mensen veel te maken heeft met diverse problemen van de Europese Unie en de werking ervan:

- 1) De timing van Europees beleid. Zo gaven bewindspersonen vaak in debatten met de Tweede Kamer aan dat alle invloed die ze uit willen oefenen vaak 'de Europese Quickstep' is: te vroeg, te vroeg en dan te laat. Het gaat over 'blokkerende minderheden' en over 'de Europese beleidscyclus'. In de gaten houden waar mogelijkheden liggen tot beïnvloeding, is dan ook een vak. In de Tweede Kamer is wel eens voorgesteld om bijvoorbeeld via een website in de gaten te houden waar welk beleidsonderwerp in de cyclus zit. En lobbykantoren proberen het ook inzichtelijk te maken voor hun klanten.
- 2) Het Europese jargon, dat voor de gemiddelde Nederlander volstrekt onbegrijpelijk is. De gemeenteraad is bijvoorbeeld heel anders dan de Europese Raad. En aanduidingen van websites zijn bijvoorbeeld niet duidelijk. Of termen als 'PV' wat in Brussel staat voor permanente vertegenwoordiging'. Dat moet je maar net weten.
- 3) Strategie. Wanneer kun je geld halen uit Europa? Voor gemeenten of organisaties. Iedereen probeert het wiel uit te vinden.
- 4) Evaluatie. Eens uitzoeken wat er bijvoorbeeld mis is gegaan met de pulsvisserij, kan helpen om de strategie voor toekomstige ideeën te verbeteren.

Mensenwerk

Het werk in Brussel is mensenwerk. Iemand komt met een idee. Dan is er een werkprogramma. Dat gaat naar de landen. Dan komt het terug bij de Europese Commissie. De ambtenaren daarvan gaan schrijven aan plannen. Brengen dat naar de Europese hoofdsteden en het Europees Parlement, en daarna volgt besluitvorming. Tussen invoering, uitvoering en best practices kan dan ook jaren zitten.

Een voorbeeld van de werking van Brussel is dat alle plannen die in Brussel worden besproken, ook in de Tweede Kamer worden besproken tijdens commissievergaderingen. Hoe gewichtig dit gebeurt, ligt aan de Tweede Kamer zelf. En soms helpt daarbij druk van buiten de Kamer van bijvoorbeeld organisaties of bedrijven. De Tweede Kamer wordt echter weinig belobbyd over Europese onderwerpen. En er is ook weinig media-aandacht voor Europese onderwerpen. Van Keulen wil benadrukken dat elk onderwerp dat in Brussel op de agenda staat, ook op de agenda van de Tweede Kamer staat. Maar dat de Kamerleden zelf bepalen hoeveel ze willen doen om zichzelf te verdiepen in de onderwerpen. Met bijvoorbeeld werkbezoeken of hoorzittingen.

Ambassadeurs

Nederland heeft twee ambassadeurs in de Europese Unie, die ook een Ambassade bemensen. Hun werk is het voorbereiden van gesprekken en debatten over de Europese onderwerpen met daarbij in ogenschouw de punten die de Tweede Kamer meegeeft. Ook zijn er voor alle onderwerpen brieven of teksten vanuit de Regering. Ook over Europese onderwerpen. Dat noemen ze in jargon een BNC-fiche, wat eigenlijk gewoon een brief is vanuit de regering. Dit jargon zorgt voor een afstand met het grotere publiek. De term staat voor Beoordeling Nieuwe Commissievoorstellen. Niets meer of minder. Het is het startpunt van de onderhandelingen vanuit Nederlandse context. Wat overigens ook in de 27 andere hoofdsteden gebeurt.

Maar als in alle lidstaten op dezelfde momenten over dezelfde onderwerpen wordt gesproken, wordt er dan informatie gedeeld? Bijvoorbeeld tussen parlementariërs van nationale parlementen? Het antwoord is 'in principe niet'. Als er op dit moment een nieuw commissievoorstel wordt besproken in Nederland, dan zitten daarvoor ambtenaren van diverse ministeries en organisaties bij elkaar, en vertegenwoordigers van gemeenten of provincies. Die weten dan ook dat er nieuwe regels aankomen. In andere landen wordt er niet gepolderd, en vaak veel centralistischer gewerkt. Landen worstelen dan ook met de vraag hoe ze iedereen betrekken bij beleid.

Hoe werkt Europa: de casus Single Digital Highway

De 'Single Digital Gateway' is een casus die van Keulen gebruikt om te laten zien hoe Europa werkt. Er moet een website zijn waarop je informatie kunt opvragen over alle procedures van de overheid en die gebouwd moet worden door alle gemeenten en provincies. Europa heeft bepaald dat er één website voor moet zijn voor burgers. Het Europees parlement heeft daarover gestemd (zoals beschreven op de aan te raden website europadecentraal.nl) en heeft bepaald dat lidstaten een aantal jaar krijgen om daaraan te voldoen. En wat ze er voor moeten doen. In het geval van de Single Digital Gateway kan dat best nog eens een uitdaging worden.

De rol van de Tweede Kamer

Daar moeten gemeenten op dit moment daarom al over na gaan denken. Het voorstel is uit 2017. De Europese Commissie is er voorstander van, omdat zij voorstander is van een interne digitale Europese markt. De Tweede Kamer is het er mee eens en geeft de minister haar standpunt mee naar

Europa. Maar voordat de Kamer dat doet, kan ze vragen om een briefing, op werkbezoek gaan of een rapporteur inschakelt, die verslag uitbrengt over de situatie, waarover de Tweede Kamer in gesprek kan. Over zo'n 15 onderwerpen, bijvoorbeeld de Brexit, is dit gebeurd, maar in het geval de Single Digital Highway niet.

Wel is er een impact assessment gedaan. De conclusie van het zogenaamde BNC-fiche (dus de beoordeling van dit voorstel door de Nederlandse regering) is dat het plan voor de Single Digital High niet doelmatig is, niet effectief en dat de kosten niet opwegen tegen de baten. Volgens Van Keulen is dit een zeldzaam kritisch oordeel vanuit de regering.

De rol van de voorzitter van de Europese Raad

Rond de Brexit waren ambtenaren van de Europese Raad en ambassadeurs van verschillende landen bij de EU bezig te werken aan oplossingen voor de Brexit. Dit gebeurde in de marge van de Europese Top. Zo lag er een stuk vanuit de regeringsleiders, waar ambtenaren inhoudelijk naar konden kijken en over konden onderhandelen. Nu is het goed te weten dat de ambassadeurs en vaste ambtenaren dagelijks samenwerken. Daar vindt dan een proces plaats dat 'socialisatie' heet, en dat ervoor zorgt dat je leert elkaars standpunten te waarderen en te begrijpen hoe mensen binnen de groep reageren. Dat maakt het werk efficiënter en beter mogelijk.

Op dit moment [*van het college, red.*] zitten we in het Roemeense voorzitterschap van de Europese Raad van regeringsleiders. Dat voorzitterschap heeft de rol om het proces bij een Europese top te stroomlijnen. En het voorzitterschap moet invloed uitoefenen op de socialisatiefactoren, zodat er zaken gedaan kunnen worden. De Finnen hebben bijvoorbeeld de agenda al klaar met onderwerpen die Finland wil prioriteren, zoals onderwijs.

De rol van ministers

Terug naar de casus: de ministers gaan maandelijks naar Brussel voor de Europese Raad van Ministers. Tijdens die overleggen ligt besluitvorming voor, die ambtenaren en ambassadeurs vooraf al hebben besproken, maar waar nog wel een klap op moet worden gegeven.

In het geval van de Single Digital Gateway was er volgens Van Keulen iets merkwaardigs aan de hand. Slechts twee fracties in de Tweede Kamer vroegen de minister wat zij mee ging nemen aan onderhandelingspunten naar de betreffende Europese Raad van Ministers. Het BNC-fiche was erg kritisch, dus wilden Kamerleden weten wat de minister daarvan daadwerkelijk meenam. Het antwoord van de minister was dat in de tussentijd de bewaren inmiddels 'adequaate waren geadresseerd en dat er wel gewoon ingestemd kon worden door Nederland.' Nogal een ommezwaai.

Theoretisch kan het natuurlijk zijn dat alle punten van de Nederlandse kritiek inderdaad overgenomen zijn. Maar dat is volgens van Keulen niet het geval. De Europese Raad van Ministers nam het voorstel dan ook aan.

De rol van het Europees Parlement

Tot slot was het Europees Parlement aan zet met een eigen rapporteur. Die rapporteur bereidt een eigen onderhandelingspositie voor over de amendementen. Uiteindelijk vindt die onderhandeling plaats bij het overleg van de drie instellingen bij elkaar: iemand namens het Europese

voorzitterschap van de Europese Raad, de Europees Commissaris namens de Europese Commissie en de betreffende Europarlementariër(s) namens het Europees Parlement. Dit noemen we de trilog. Na een paar weken onderhandelen worden daar de puntjes op de i gezet.

Wel of geen 'wining and dining'?

Als je als Europarlementariër in dat proces invloed en succes wil hebben, helpt het wanneer je als rapporteur al kennis van zaken over het onderwerp hebt. Of een relevant netwerk dat input geleverd heeft over het voorstel. Daarbij helpt het wanneer je al een tijdje Europarlementariër bent. En er vertrouwen is in gesprekspartners en in jou als Europarlementariër. Daarbij helpt ook in het Europees Parlement dat socialisatieproces. Er is dan wel kritiek op dat 'winen en dinen' in Brussel, maar hierbij heeft dat wel een functie dat volgens van Keulen.

Bij de Single Digital Gateway ging het om een Maltese rapporteur. Er waren vrij snel onderhandelingen. Die onderhandelingen zijn niet openbaar, waardoor er geen controle op uit te oefenen is. Nederlandse kiezers hebben volgens van Keulen ook de taak om over dat gebrek aan transparantie vragen te stellen aan kandidaat-Europarlementariërs. Daarbij moet wel worden opgemerkt dat ook de Nederlandse regering kritisch is op dit gebrek, en er iets aan wil doen.

Uiteindelijk is er gestemd en is de Single Digital Gateway goedgekeurd. Dit voorstel moet dan ook uitgevoerd gaan worden door Nederland, vóór 2022.

Van Keulen maakt vervolgens de vergelijking met de hamsterachtige korenwolf. Deze woont in Limburg en er zijn heel veel maatregelen genomen om deze te beschermen. De maatregelen waren ineffectief en hebben enorm veel geld gekost. De single digital gateway zou de nieuwe korenwolf kunnen zijn.

Afsluiting

Factoren die invloed hebben op het gebrek aan aandacht en kunde in beïnvloeding van Europees beleid zijn bijvoorbeeld dat de media weinig aandacht heeft voor Europese besluitvormingsprocessen en dat studenten eerder leren over nationale processen dan over Europese processen. Ook ziet Van Keulen het feit dat er heel veel jargon gebruikt wordt als een extra drempel op om 'Europa' goed te kunnen doorzien. Daarnaast blijft de timing van beïnvloeding een struikelpunt.

Volgens Van Keulen moeten we dan misschien ook wel andere keuzes maken om beter bewapend te zijn in deze belangrijke besluitvorming op Europees niveau. En moeten we meer doen om ook de verliezers van de globalisering te bereiken, waarbij ook de media een belangrijke rol spelen.

Collegereeks Europa: het land waarin we wonen

Dit was het tweede college in de reeks 'Europa: het land waarin we wonen'. Dit college is ook terug te luisteren via [TXTRadio](#).

Bekijk de verslagen van de overige colleges in deze reeks op www.prodemos.nl/verslagen.

